

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

8. června 2023*

„Řízení o předběžné otázce – Souborné služby pro cesty a spojené cestovní služby – Směrnice (EU) 2015/2302 – Článek 12 odst. 2 až 4 – Ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty – Mimořádné a nevyhnutelné okolnosti – Pandemie covidu-19 – Vrácení plateb uskutečněných dotčeným cestujícím ve prospěch souborných služeb – Úhrada ve formě peněžní částky nebo rovnocenná náhrada v podobě dobropisu („poukazu“) – Povinnost vrátit tomuto cestujícímu platbu nejpozději 14 dnů po ukončení dotčené smlouvy – Dočasná odchylka od této povinnosti – Změna časových účinků u rozhodnutí přijatého v souladu s vnitrostátním právem, kterým se ruší vnitrostátní právní úprava, jež je v rozporu s uvedenou povinností“

Ve věci C-407/21,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU podaná rozhodnutím Conseil d'État (Státní rada, Francie) ze dne 1. července 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 2. července 2021, v řízení

Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir),

Consommation, logement et cadre de vie (CLCV)

proti

Premier ministre (předseda vlády),

Ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance (ministr hospodářství, financí a obnovy),

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení: A. Prechal (zpravodajka), předsedkyně senátu, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl a J. Passer, soudci,

generální advokátka: L. Medina,

za soudní kancelář: D. Dittert, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 1. června 2022,

* Jednací jazyk: francouzština.

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) a za Consommation, logement et cadre de vie (CLCV): R. Froger a. Londoño López, avocats,
- za francouzskou vládu: A. Daniel a. Ferrand, jako zmocněnci,
- za belgickou vládu: S. Baeyens, P. Cottin a T. Willaert, jako zmocněnci
- za českou vládu: S. Šindelková, M. Smolek a J. Vláčil, jako zmocněnci,
- za dánskou vládu: V. Pasternak Jørgensen a M. Søndahl Wolff, jako zmocněnci,
- za italskou vládu: G. Palmieri, jako zmocněnkyně, ve spolupráci s: F. Severi a M. Cherubini, avvocati dello Stato,
- za slovenskou vládu: E. V. Drugda, S. Ondrášiková a B. Ricziová, jako zmocněnkyně,
- za Evropskou komisi: B.-R. Killmann, I. Rubene a C. Valero, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 15. září 2022,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 12 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS (Úř. věst. 2015, L 326, s. 1).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) et Consommation, logement et cadre de vie (CLCV) na jedné straně a Premier ministre a ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance (předseda vlády a ministr hospodářství, financí a obnovy) na straně druhé ve věci návrhu na zrušení ordonnance n. 2020-315 du 25 mars 2020 relative aux conditions financières de résolution de certains contrats de voyages touristiques et de séjours en cas de circonstances exceptionnelles et inévitables ou de force majeure (nařízení č. 2020-315 ze dne 25. března 2020 o finančních podmínkách ukončení některých smluv o turistických zájezdech a pobytech v případě nevyhnutelných a mimořádných okolností nebo vyšší moci) (JORF ze dne 26. března 2020, text č. 35) (dále jen „nařízení č. 2020-315“).

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 2015/2302

3 V bodech 5, 31 a 46 odůvodnění směrnice 2015/2302 je uvedeno:

„(5) [...] Harmonizace práv a povinností, jež vyplývají ze smluv o souborných službách pro cesty a o spojených cestovních službách, je nutná k tomu, aby byl pro spotřebitele v této oblasti vytvořen skutečný vnitřní trh se správně nastavenou rovnováhou mezi vysokou úrovní ochrany spotřebitele a konkurenceschopností podniků.

[...]

(31) Cestující by dále měli mít možnost smlouvu o souborných službách pro cesty ukončit kdykoli před zahájením poskytování souborných služeb proti zaplacení přiměřeného a zdůvodnitelného storno poplatku, se zohledněním očekávané úspory nákladů a příjmů z alternativního využití cestovních služeb. Měli by mít rovněž právo na ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty bez zaplacení jakéhokoli storno poplatku, nastanou-li nevyhnutelné a mimořádné okolnosti mající zásadní vliv na poskytování souborných služeb. Může sem patřit například válečný konflikt, jiné závažné bezpečnostní problémy jako terorismus, významná rizika pro lidské zdraví, například výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci, nebo přírodní katastrofy, jako například záplavy, zemětřesení či povětrnostní podmínky, jež znemožňují bezpečně se dopravit do místa určení, jak bylo dohodnuto ve smlouvě o souborných službách pro cesty.

[...]

(46) Je třeba potvrdit, že se cestující nemohou vzdát práv vyplývajících z této směrnice a pořadatelé nebo obchodníci zprostředkovávající spojené cestovní služby se nemohou vyvázat ze svých povinností tvrzením, že vystupují pouze v roli poskytovatele cestovních služeb, prostředníka či jiného subjektu.“

4 V článku 1 této směrnice je stanoveno:

„Účelem této směrnice je přispět k řádnému fungování vnitřního trhu a k dosažení co možná nejjednodušší vysoké úrovně ochrany spotřebitele sblížením některých aspektů právních a správních předpisů členských států, pokud jde o smlouvy mezi cestujícími a obchodníky o souborných službách pro cesty o spojených cestovních službách.“

5 V článku 3 uvedené směrnice je stanoveno:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

6) ‚cestujícím‘ každá osoba, která má v úmyslu uzavřít smlouvu v oblasti působnosti této směrnice nebo má právo cestovat na základě takovéto smlouvy;

[...]

- 8) „pořadatelem“ obchodník, který kombinuje a prodává nebo nabízí k prodeji souborné služby, ať už bezprostředně či prostřednictvím jiného obchodníka anebo společně s jiným obchodníkem [...]

[...]

- 12) „nevyhnutelnými a mimořádnými okolnostmi“ situace, již strana, která se jí dovolává, nemůže ovlivnit a jejímž důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření;

[...]“

- 6 V článku 4 uvedené směrnice, nadepsaném „Úroveň harmonizace“, je stanoveno:

„Členské státy nesmějí v rámci svého vnitrostátního práva ponechat v platnosti ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice, včetně více či méně přísných ustanovení, za účelem zajištění odlišné úrovně ochrany cestujícího, pokud není v této směrnici stanoveno jinak.“

- 7 V článku 12 směrnice 2015/2302, nadepsaném „Ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty a právo na odstoupení před zahájením poskytování souborných služeb pro cesty“, je stanoveno:

„1. Členské státy zajistí, aby cestující mohl smlouvu o souborných službách pro cesty před zahájením poskytování souborných služeb kdykoli ukončit. Ukončí-li cestující smlouvu o souborných službách pro cesty podle tohoto odstavce, může po něm být požadováno zaplacení přiměřeného a zdůvodnitelného storno poplatku pořadateli. [...]

2. Bez ohledu na odstavec 1 má cestující právo ukončit smlouvu o souborných službách pro cesty před zahájením poskytování souborných služeb bez zaplacení storno poplatku, jestliže v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí nastaly nevyhnutelné a mimořádné okolnosti, které mají výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do destinace. V případě ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty podle tohoto odstavce má cestující nárok na vrácení veškerých uskutečněných plateb ve prospěch souborných služeb, avšak nemá nárok na dodatečné odškodnění.

3. Pořadatel může smlouvu o souborných službách pro cesty ukončit a vrátit cestujícímu veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb, avšak není povinen poskytnout dodatečné odškodnění, jestliže:

[...]

- b) mu v plnění smlouvy brání nevyhnutelné a mimořádné okolnosti a o ukončení smlouvy uvědomí cestujícího bez zbytečného odkladu ještě před zahájením poskytování souborných služeb.

4. Pořadatel vrátí veškeré platby podle odstavců 2 a 3, nebo v případě použití odstavce 1 vrátí veškeré platby uskutečněné cestujícím nebo v jeho prospěch na souborné služby, snížené o přiměřené storno poplatky. Tyto platby musí být cestujícímu vráceny bez zbytečného prodlení a v každém případě do 14 dnů po ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty.

[...]“

- 8 V článku 23 této směrnice, nadepsaném „Kogentní povaha směrnice“, je stanoveno:

„[...]

2. Cestující se nemohou vzdát práv, která jim přiznávají vnitrostátní předpisy, jimiž se provádí tato směrnice.

3. Veškerá smluvní ujednání nebo prohlášení cestujícího, jejichž účelem je přímé nebo nepřímé vzdání se nebo omezení práv přiznaných cestujícím podle této směrnice nebo vyhnutí se uplatňování této směrnice, nejsou pro cestujícího závazná.“

Doporučení (EU) 2020/648

- 9 V bodech 9, 13 až 15, 21 a 22 odůvodnění doporučení Komise (EU) 2020/648 ze dne 13. května 2020 o poukazech nabízených cestujícím jako alternativa k vrácení peněz za zrušené souborné cestovní a přepravní služby a v souvislosti s pandemií covidu-19 (Úř. věst. 2020, L 151, s. 10) je uvedeno:

„(9) Směrnice [2015/2302] stanoví, že je-li cesta se soubornými službami zrušena v důsledku ‚nevyhnutelných a mimořádných okolností‘, mají cestující právo na vrácení veškerých uskutečněných plateb ve prospěch souborných služeb bez zbytečného prodlení a v každém případě do 14 dnů po ukončení smlouvy. Pořadatel může v této souvislosti nabídnout cestujícímu náhradu ve formě poukazu. Tato možnost však nezabavuje cestující práva na vrácení peněz.

[...]

(13) Četné případy zrušení, k nimž v důsledku pandemie COVID-19 došlo, způsobily v odvětvích dopravy a cestování neudržitelnou situaci v oblasti peněžních toků a příjmů. Problémy pořadatelů s likviditou jsou ještě umocněny tím, že musí cestujícím vrátit plnou cenu souborných služeb, aniž by sami vždy včas obdrželi náhradu předplacených služeb, které tvoří část těchto souborných služeb. To může de facto způsobit nespravedlivé rozdělení zátěže mezi jednotlivé provozovatele v rámci cestovního ekosystému.

(14) Pokud se pořadatelé nebo dopravci ocitnou v platební neschopnosti, hrozí, že mnoho cestujících neobdrží vůbec žádnou náhradu, neboť jejich nároky vůči pořadatelům a dopravcům nejsou chráněny. Stejný problém může nastat, pokud jde o vztahy mezi podnikatelskými subjekty, jestliže pořadatelé obdrží poukaz jako náhradu za předplacené služby od dopravců, kteří se později ocitnou v platební neschopnosti.

(15) Zvýšení atraktivity poukazů jako alternativy k vrácení peněz by zvýšilo jejich akceptovatelnost ze strany cestujících. To by pomohlo zmírnit problémy s likviditou u dopravců a pořadatelů a v konečném důsledku by možná zlepšilo ochranu zájmů cestujících.

[...]

- (21) Pokud jde o případné další potřeby v oblasti likvidity u provozovatelů v odvětvích cestování a dopravy, přijala [Evropská komise] dne 19. března 2020 dočasný rámec pro opatření státní podpory na podporu hospodářství při stávající krizi COVID-19 [...] na základě čl. 107 odst. 3 písm. b) [SFEU] s cílem zmírnit vážné narušení hospodářství v členských státech. [...]
- (22) Dočasný rámec se v zásadě týká všech odvětví a podniků, včetně podniků v odvětví dopravy a cestování, a uznává, že doprava a cestování patří mezi nejdotčenější odvětví. Má za cíl zmírnit nedostatek likvidity, s nímž se podniky potýkají, tím že umožňuje například přímé granty, daňová zvýhodnění, státní záruky na úvěry a subvence na veřejné úvěry. [...] V této souvislosti mohou členské státy rozhodnout o podpoře provozovatelů v odvětvích cestování a dopravy, aby zajistily uspokojení nároků na vrácení peněz vzniklých v důsledku rozšíření COVID-19, a zaručily tak ochranu práv cestujících a rovné zacházení s nimi.“

10 V bodě 1 tohoto doporučení je uvedeno:

„Toto doporučení se týká poukazů, které mohou dopravci nebo pořadatelé nabídnout cestujícím jako alternativu k vrácení peněz, pokud to cestující dobrovolně akceptuje, a to za těchto okolností:

- a) v případě zrušení ze strany dopravce nebo pořadatele, k němuž došlo po 1. březnu 2020 z důvodů spojených s pandemií COVID-19, v souvislosti s těmito ustanoveními:

[...]

5) čl. 12 odst. 3 a 4 směrnice (EU) 2015/2302;

[...]“

Francouzské právo

- 11 Nařízení č. 2020-315 bylo přijato na základě zmocnění uděleného francouzské vládě prostřednictvím loi no° 2020-290 du 23 mars 2020 d'urgence pour faire face à l'épidémie de covid-19 (zákon ze dne 23. března 2020 o nouzovém stavu za účelem zvládnutí pandemie covidu -19) (JORF ze dne 14. března 2020, text č. 2) „s cílem čelit hospodářským, finančním a sociálním důsledkům šíření epidemie [covidu]-19 a následkům opatření přijatých k omezení tohoto šíření, a to zejména s cílem předcházet a omezit ukončování činnosti ze strany fyzických a právnických osob vykonávajících hospodářskou činnost a ze strany spolků, jakož i z něho plynoucí dopady na zaměstnanost“.
- 12 V článku 1 bodě II nařízení č. 2020-315, odchylně od ustanovení francouzského práva, kterými se provádí čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice (EU) 2015/2302, je stanoveno, že v případě ‚ukončení‘ smlouvy o prodeji cestovních služeb a pobytů mezi 1. březnem 2020 a 15. zářím 2020 může pořadatel nebo prodejce navrhnout namísto vrácení veškerých uskutečněných plateb z důvodu ‚ukončení smlouvy‘ poukaz, jenž může zákazník za určitých podmínek použít. V tomto článku 1 jsou stanoveny podmínky, za kterých má cestující, v případě, že tento poukaz nevyužije, nárok na vrácení veškerých těchto plateb.

- 13 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že taková nabídka musí být učiněna nejpozději do tří měsíců od oznámení o ukončení dotčené smlouvy a tato nabídka následně zůstávala v platnosti po dobu 18 měsíců. Až po marném uplynutí této 18 měsíční lhůty, a nepřijal-li by zákazník nabídnuté plnění, které bylo totožné nebo rovnocenné plnění, které bylo ujednáno v „ukončené smlouvě“, byl obchodník povinen vrátit veškeré platby uskutečněné podle této smlouvy.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 14 Žalobci v původním řízení, dvě sdružení na ochranu zájmů spotřebitelů, podali k předkládajícímu soudu návrh na zrušení nařízení č. 2020–315 a tvrdí, že ustanovení uvedeného nařízení jsou v rozporu s článkem 12 směrnice 2015/2302, který stanoví zejména právo dotčeného cestujícího v případě ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty v důsledku „nevyhnutelných a mimořádných okolností“ na vrácení všech plateb uskutečněných v rámci těchto souborných služeb nejpozději do 14 dnů po tomto ukončení, a narušují volnou hospodářskou soutěž na jednotném trhu a cíl harmonizace sledovaný uvedenou směrnicí.
- 15 Předkládající soud uvádí, že ustanovení nařízení č. 2020-315 byla přijata s cílem zajistit peněžní prostředky a solventnost poskytovatelů služeb, na které se tato ustanovení vztahují, v situaci, kdy se více než 7 000 subjektů působících v cestovním ruchu a pobytových službách registrovaných ve Francii, které byly vystaveny z důvodu pandemie covidu-19, jež postihla současně nejen Francii a většinu evropských zemí, ale i téměř všechny kontinenty, dosud nevídanému objemu zrušených objednávek a téměř nulovému objemu nových objednávek, nacházelo ve velkých obtížích a kdy by okamžité vrácení plateb za všechna zrušená plnění mohlo za těchto okolností ohrozit tyto subjekty a proto možnost, aby dotčeným zákazníkům byly tyto uskutečněné platby vráceny.
- 16 Předkládající soud mimoto upřesňuje, že celková výše poukazů vydaných francouzskými obchodníky ke dni 15. září 2020, kdy skončila doba použitelnosti nařízení č. 2020-315, činila přibližně 990 milionů eur, což představuje asi 10 % obrátu v dotčeném odvětví za jeden obvyklý rok.
- 17 Za těchto podmínek se Conseil d'État (Státní rada, Francie) rozhodla přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Musí být článek 12 směrnice [2015/2302] vykládán tak, že ukládá pořadateli, aby v případě ukončení smlouvy vrátil v penězích veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb pro cesty, nebo tak, že umožňuje vrácení ekvivalentu, zvláště v podobě dobropisu ve výši rovnající se celkové částce uskutečněných plateb?
- 2) Za předpokladu, že se tímto vrácením rozumí vrácení peněz, může zdravotní krize související s epidemií [covid]-19 a její následky pro provozovatele cestovních služeb, kteří utrpěli v jejím důsledku výjimečné snížení obrátu, které lze odhadnout mezi 50 a 80 % a které odpovídá více než 7 % HDP Francie, a kteří v případě provozovatelů souborných cestovních služeb zaměstnávají ve Francii 30 000 zaměstnanců a realizují obrat téměř 11 miliard eur, odůvodnit, a případně za jakých podmínek a v jakých mezích, dočasnou výjimku z povinnosti pořadatele, stanovené v čl. 12 odst. 4 směrnice [2015/2302], vrátit cestujícímu veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb ve lhůtě čtrnácti dnů od ukončení smlouvy?

- 3) V případě záporné odpovědi na předchozí otázku, je za výše připomenutých okolností možné změnit časové účinky rozhodnutí, kterým se ruší ustanovení vnitrostátního práva, které je v rozporu s čl. 12 odst. 4 směrnice [2015/2302]?”

K první otázce

- 18 Předkládající soud se ve své první otázce v podstatě táže, zda ustanovení čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302 musí být vykládána v tom smyslu, že pokud je v návaznosti na ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty pořadatel povinen na základě těchto ustanovení dotčenému cestujícímu vrátit veškeré platby uskutečněné ve prospěch těchto souborných služeb, je třeba tímto vrácením rozumět pouze vrácení těchto plateb ve formě peněžní částky, nebo zda lze toto vrácení uskutečnit v souladu s přáním uvedeného pořadatele prostřednictvím dobropisu rovnajícího se částce uvedených plateb (tedy „poukazu“).
- 19 Je třeba připomenout, že na základě čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 má dotčený cestující právo ukončit smlouvu o souborných službách pro cesty před zahájením poskytování souborných služeb bez zaplacení storno poplatku, jestliže v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí nastaly „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“, které mají výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do dané destinace. V případě ukončení této smlouvy o souborných službách pro cesty podle tohoto odstavce 2 má tento cestující nárok na vrácení veškerých plateb uskutečněných ve prospěch souborných služeb.
- 20 Dále v souladu s čl. 12 odst. 3 písm. b) této směrnice platí, že pokud dotčenému pořadateli brání v plnění smlouvy „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ a o ukončení této smlouvy uvědomí dotčeného cestujícího bez zbytečného odkladu ještě před zahájením poskytování souborných služeb, může uvedenou smlouvu ukončit a vrátit tomuto cestujícímu veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb, avšak není povinen poskytnout dodatečné odškodnění.
- 21 Mimoto, v čl. 12 odst. 4 uvedené směrnice je zejména upřesněno, že platby musí být uvedenému cestujícímu vráceny bez zbytečného prodlení a v každém případě do 14 dnů po ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty.
- 22 V projednávané věci předkládající soud pokládá první otázku v souvislosti s tím, že francouzská vláda přijala nařízení č. 2020–315, jehož článek 1 pořadatelům zájezdů umožňoval, aby v případě „ukončení“ smluv, jež byla oznámena mezi 1. březnem a 15. zářím 2020, splnili svou povinnost spočívající ve vrácení plateb tím, že dotčenému cestujícímu nejpozději tři měsíce po oznámení „ukončení“ dotčené smlouvy o souborných službách nabídnou poukaz ve výši rovnající se provedeným platbám za tyto souborné služby, přičemž taková nabídka je platná po dobu 18 měsíců.
- 23 Za účelem odpovědi na otázku, zda tato nabídka může představovat „vrácení“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302, je třeba nejprve uvést, že uvedená směrnice neobsahuje žádnou definici pojmu „vrácení“.
- 24 Z ustálené judikatury dále vyplývá, že význam a dosah pojmů, pro které nemá unijní právo žádnou definici, je třeba určit v souladu s jejich obvyklým smyslem v běžném jazyce, s přihlédnutím ke kontextu, ve kterém jsou použity, a cílům, které sleduje právní úprava, jejíž součástí jsou (rozsudek ze dne 18. března 2021, Kuoni Travel (C-578/19, EU:C:2021:213, bod 37).

- 25 Podle svého obvyklého smyslu v běžném jazyce výraz „vrácení“ odkazuje na to, že určité osobě je vrácena peněžní částka, kterou uvedená osoba zaplatila nebo vyplatila jiné osobě, a znamená to, že tato posledně uvedená osoba tuto částku vrátí prvně uvedené osobě. Takový význam mimoto jednoznačně vyplývá ze znění čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302 jako celku, v němž je upřesněno, že vrácení veškerých plateb se vztahuje na „platby uskutečněné“ ve prospěch souborných služeb, čímž odstraňuje veškeré pochybnosti o předmětu vrácení, neboť vrácení se týká peněžní částky.
- 26 Z toho vyplývá, že pojmem „vrácení“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302 se rozumí vrácení plateb uskutečněných ve prospěch souborných služeb ve formě určité peněžní částky.
- 27 Takový výklad není vyvrácen argumentem slovenské vlády, který vychází z toho, že v případě tohoto pojmu je zejména v německém a anglickém znění čl. 12 odst. 4 směrnice 2015/2302 uplatněno terminologické odlišení pojmu náhrada („*reimbursement*“ v anglickém jazyce, „*Rückzahlung*“ v německém jazyce) plateb podle čl. 12 odst. 1 od „vrácení“ („*refund*“ v anglickém jazyce, „*Erstattung*“ v německém jazyce) plateb podle čl. 12 odst. 2 a 3 uvedené směrnice, přičemž toto vrácení údajně podle této vlády zahrnuje rovněž odškodnění v jiné formě, než je peněžní částka.
- 28 Takové terminologické odlišování je totiž nejen zcela slučitelné s výkladem, který znamená vrácení ve formě peněžní částky, ale i za předpokladu, že by tomu bylo jinak, z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že formulace použitá v jedné z jazykových verzí ustanovení unijního práva nemůže sloužit jako jediný základ pro výklad tohoto ustanovení ani jí nemůže být dána přednost před ostatními jazykovými verzemi, neboť uvedené ustanovení musí být v případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi unijního práva vykládáno podle celkové systematiky a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. července 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, bod 33 a citovaná judikatura).
- 29 Celková systematika směrnice 2015/2302, jejíž je čl. 12 odst. 2 a 3 součástí, a její cíl totiž pouze potvrzují doslovný výklad zvolený v bodě 26 tohoto rozsudku.
- 30 Pokud jde totiž o celkovou systematiku, jejíž součástí je toto ustanovení, skutečnost, že podle čl. 12 odst. 4 této směrnice musí být vrácení uskutečněno nejpozději 14 dnů po ukončení dotčené smlouvy o souborných službách, naznačuje, že toto vrácení musí být provedeno ve formě peněžní částky, neboť cílem této lhůty je zaručit, aby dotčený cestující mohl krátce po ukončení této smlouvy znovu volně nakládat s částkou, kterou vynaložil k zaplacení tohoto souboru služeb. Naproti tomu uložení takové lhůty by nebylo příliš užitečné, kdyby se tento cestující musel spokojit s poukázkou nebo jinou službou s odloženým plněním, kterou by každopádně mohl využít až po marném uplynutí této lhůty.
- 31 Mimoto, jak v podstatě rovněž uvedla generální advokátka v bodě 26 svého stanoviska, z širšího kontextu, do něhož je směrnice 2015/2302 zasazena, a sice z kontextu oblasti práv cestujících a ochrany spotřebitelů, je zjevné, že pokud unijní normotvůrce zamýšlí v daném legislativním aktu týkajícím se této oblasti stanovit, že povinnost platby peněžní částky lze nahradit jinou formou plnění, jako je například nabídka poukázky, je taková možnost v tomto legislativním aktu stanovena výslovně. Skutečnost, že na takovou možnost ve znění článku 12 směrnice 2015/2302 odkazováno není, tedy spíše potvrzuje, že tento článek počítá pouze s vrácením ve formě peněžní částky

- 32 Pokud jde dále o cíl sledovaný směrnicí 2015/2302, z článku 1 této směrnice vykládaného ve světle bodu 5 jejího odůvodnění vyplývá, že jejím účelem je přispět k řádnému fungování vnitřního trhu a k dosažení co možná nejjednodušší vysoké úrovně ochrany spotřebitele [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. ledna 2023, FTI Touristik (Souborné služby pro cesty na Kanárské ostrovy), C-396/21, EU:C:2023:10, bod 29].
- 33 Právo na vrácení, jež cestujícím přiznává čl. 12 odst. 2 a 3 uvedené směrnice, odpovídá tomuto cíli ochrany spotřebitele, takže výklad pojmu „vrácení“ ve smyslu tohoto článku 12, podle kterého má dotčený cestující právo na vrácení plateb ve prospěch dotčených souborných služeb ve formě peněžní částky, s níž může volně disponovat, může lépe přispět k ochraně zájmů cestujícího, a tudíž k dosažení tohoto cíle, než výklad, podle kterého by stačilo, aby mu dotčený pořadatel nabídl poukaz nebo jinou formu náhrady s odkladem plnění.
- 34 Tím není dotčena možnost cestujícího, který je stranou smlouvy o souborných službách pro cesty, aby dobrovolně souhlasil s tím, že namísto vrácení ve formě peněžní částky přijme poukaz, pokud jej tato možnost nezabavuje jeho práva spočívajícího ve vrácení plateb, jak je uvedeno v bodě 9 odůvodnění doporučení 2020/648.
- 35 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že ustanovení čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302 musí být vykládána v tom smyslu, že pokud je pořadatel v návaznosti na ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty podle těchto ustanovení povinen vrátit veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb, takovým vrácením se rozumí výlučně vrácení těchto plateb ve formě peněžní částky.

Ke druhé otázce

- 36 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda ustanovení čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302 musí být vykládána v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle které jsou pořadatelé v souvislosti s vypuknutím celosvětové zdravotní krize, která brání v plnění smluv o souborných službách pro cesty, dočasně zproštěni své povinnosti vrátit dotčeným cestujícím nejpozději 14 dnů po ukončení smlouvy všechny platby provedené ve prospěch ukončené smlouvy, včetně případu, kdy taková právní úprava má za cíl zabránit tomu, aby vzhledem k velkému počtu očekávaných žádostí o vrácení plateb byla platební schopnost těchto pořadatelů ovlivněna natolik, že bude ohrožena jejich existence, a zachovat tak životaschopnost dotčeného odvětví.
- 37 Předně je třeba uvést, že s ohledem na odpověď na první otázku ukládají ustanovení čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302 pořadatelům, aby dotčeným cestujícím vrátili ve formě peněžní částky veškeré platby uskutečněné na základě dotčené smlouvy o souborných službách pro cesty, pokud je tato smlouva ukončena z důvodu „nevyhnutelných a mimořádných okolností“, které mají výrazný dopad na plnění uvedené smlouvy o souborných službách nebo v takovém plnění brání.
- 38 Jak je připomenuto v bodě 22 tohoto rozsudku, článek 1 nařízení č. 2020–315 umožňoval pořadatelům, aby v případě „ukončení“ smluv, které bylo oznámeno mezi 1. březnem a 15. zářím 2020, a sice v období, jež začínalo krátce před vypuknutím pandemie covidu-19 a končilo několik měsíců po něm, nabídli dotčenému cestujícímu nejpozději tři měsíce po oznámení o „ukončení“ dotčené smlouvy o souborných službách poukaz namísto vrácení plateb provedených na základě této smlouvy o souborných službách, přičemž takové vrácení bylo povinné až po marném uplynutí doby platnosti poukazu o délce 18 měsíců.

- 39 Vzhledem k tomu, že cílem druhé otázky je především umožnit předkládajícímu soudu, aby posoudil slučitelnost takové vnitrostátní právní úpravy s povinností vrácení veškerých plateb, kterou má dotčený provozovatel souborných služeb a jež je stanovena v čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302, vychází tato otázka nutně z předpokladu splnění podmínek použití tohoto ustanovení v projednávaném případě, zejména podmínky týkající se vzniku „nevyhnutelných a mimořádných okolností“.
- 40 Vlády Česka, Itálie a Slovenska tvrdí, že ustanovení čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302 se nepoužijí v kontextu takové celosvětové zdravotní krize, jako je krize způsobená pandemií covidu -19, neboť taková událost nespadá pod pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu tohoto ustanovení. Ukončení smluv z důvodu této krize tedy podle jejich názoru nemůže vést ke vzniku práva na vrácení veškerých plateb uskutečněných ve prospěch ukončených smluv o souborných službách.
- 41 Je tedy třeba zaprvé přezkoumat, zda může taková světová zdravotní krize, jako je pandemie covidu spadat pod pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu ustanovení čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302, a zda lze proto použít toto ustanovení na ukončení smluv, na něž se vztahuje taková vnitrostátní právní úprava, jako je článek 1 nařízení č. 2020–315.
- 42 V tomto ohledu je třeba připomenout, že tento pojem je vymezen v čl. 3 bodě 12 směrnice 2015/2302 a rozumí se jím „situace, již strana, která se jí dovolává, nemůže ovlivnit a jejímž důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření“.
- 43 V bodě 31 odůvodnění této směrnice je upřesněn rozsah zmíněného pojmu, když je v něm uvedeno, že „sem [může] patřit například válečný konflikt, jiné závažné bezpečnostní problémy jako terorismus, významná rizika pro lidské zdraví, například výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci, nebo přírodní katastrofy, jako například záplavy, zemětřesení či povětrnostní podmínky, jež znemožňují bezpečně se dopravit do místa určení, jak bylo dohodnuto ve smlouvě o souborných službách pro cesty“.
- 44 Mimoto, jak bylo připomenuto v bodě 19 tohoto rozsudku, z čl. 12 odst. 2 směrnice 2015/2302 vyplývá, že „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ mohou být důvodem k tomu, aby dotčený cestující ukončil smlouvu o souborných službách pro cesty, čímž mu vzniká právo na vrácení veškerých uskutečněných plateb ve prospěch souborných služeb, pouze tehdy, pokud nastanou „v destinaci nebo jejím bezprostředním okolí“ nebo pokud „mají výrazný dopad na poskytování souborných služeb nebo na přepravu osob do destinace“.
- 45 I když pro účely ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty závisí kvalifikace dané události jakožto situace, která spadá pod pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu této směrnice, nezbytně na konkrétních okolnostech projednávaného případu, a zejména na cestovních službách, jež byly konkrétně sjednány, jakož i na důsledcích této události v zamýšlené destinaci, nic to nemění na tom, že taková světová zdravotní krize, jako je pandemie covidu-19, musí být jako taková považována za situaci, která může spadat pod tento pojem.
- 46 Takovou událost totiž zjevně nikdo nemůže ovlivnit a jejím důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření. Tato událost ostatně vykazuje „významná rizika pro lidské zdraví“, jež jsou uvedena v bodě 31 odůvodnění uvedené směrnice.

- 47 V této souvislosti je irelevantní skutečnost, že stejně jako čl. 12 odst. 2 směrnice tento bod odůvodnění uvádí tyto pojmy s využitím příkladu „výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci“, neboť cílem takového upřesnění není omezit rozsah pojmu „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ na místní události, ale vyjasnit, že tyto okolnosti se musí v každém případě projevit zejména v zamýšlené destinaci a mít z tohoto důvodu zásadní vliv na poskytování souborných služeb.
- 48 V tomto ohledu, jak v podstatě uvádí generální advokátka v bodě 58 svého stanoviska, pokud může šíření závažného onemocnění v cestovní destinaci spadat pod tento pojem, mělo by to tím spíše platit v případě celosvětového šíření závažného onemocnění, neboť jeho důsledky dopadají i na tuto destinaci.
- 49 Výklad čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice (EU) 2015/2302, podle něhož se tato ustanovení použijí pouze na události místního významu s vyloučením událostí většího rozsahu, by byl v rozporu s dodržováním zásady právní jistoty, neboť při neexistenci jakéhokoli vymezení kritéria, jež by bylo v této směrnici za tímto účelem stanoveno, by mohla být hranice mezi těmito dvěma kategoriemi událostí nejasná a proměnlivá, což by v konečném důsledku vedlo k nejistotě ohledně využití ochrany přiznané uvedenými ustanoveními.
- 50 Tento výklad by dále nebyl v souladu s cílem směrnice (EU) 2015/2302, kterým je ochrana spotřebitele. Tento výklad by totiž znamenal, že cestující, kteří ukončí svou smlouvu o souborných službách pro cesty z důvodu výskytu místně omezeného ohniska onemocnění, by nebyli povinni platit storno poplatky, zatímco cestující, kteří tuto smlouvu ukončí z důvodu výskytu onemocnění celosvětového rozsahu, by takové poplatky platit museli, čímž by dotčení cestující v případě výskytu celosvětové zdravotní krize požívali nižší úroveň ochrany než v případě výskytu místně omezeného ohniska onemocnění.
- 51 S ohledem na výše uvedené je třeba mít za to, že pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302 může zahrnovat vypuknutí celosvětové zdravotní krize, a toto ustanovení tedy může být použito na ukončení smluv o souborných službách pro cesty, pokud jsou tato ukončení založena na důsledcích způsobených takovou událostí.
- 52 Zadržet francouzská vláda nicméně tvrdí, že taková situace, jako je zdravotní krize spojená s pandemií covidu-19, je natolik rozsáhlá, že představuje rovněž případ „vyšší moci“, což je pojem, který může zahrnovat případy, jejichž charakteristiky překračují situace předpokládané při přijímání čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) směrnice 2015/2302. Uvedená vláda z toho vyvozuje, že se členské státy mohou za takových okolností z tohoto důvodu od tohoto ustanovení odchýlit.
- 53 V tomto ohledu je třeba předně připomenout, že, jak vyplývá z ustálené judikatury, pojem „vyšší moc“ nemá totožný obsah v různých oblastech uplatňování unijního práva, takže jeho význam musí být určen v závislosti na právním rámci, v němž se mají projevit jeho účinky (rozsudek ze dne 25. ledna 2017, Vilkas, C 640/15, EU:C:2017:39, bod 54).
- 54 Jak přitom připouští sama francouzská vláda, pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 a 3 písm. b) směrnice 2015/2302 se podobá pojmu „vyšší moc“, jak byl vymezen v ustálené judikatuře, a sice tak, že se týká okolností nezávislých na tom, kdo se jich dovolává, neobvyklých a nepředvídatelných, jejichž důsledkům nemohlo být i přes veškerou vynaloženou péči zabráněno (rozsudek ze dne 4. března 2010, Komise v. Itálie,

C-297/08, EU:C:2010:115, bod 85). Přestože tedy tato směrnice neobsahuje žádný odkaz na vyšší moc, tento pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ v rámci uvedené směrnice konkretizuje pojem „vyšší moc“.

- 55 Dále, jak rovněž uvedla generální advokátka v bodě 55 svého stanoviska, historie vzniku směrnice 2015/2302, a zejména přípravné práce na této směrnici, potvrzují, že uvedeným pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ byl nahrazen pojem „vyšší moc“, který byl uveden ve směrnici Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (Úř. věst. 1990, L 158, s. 59; Zvl. vyd. 13/10, s. 132), která byla zrušena a nahrazena směrnicí 2015/2302.
- 56 Pojem „nevyhnutelné a mimořádné okolnosti“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 a odst. 3 písm. b) této směrnice tudíž představuje použití v plném rozsahu pojmu „vyšší moc“ pro účely uvedené směrnice.
- 57 Není tedy namístě, aby členské státy zprostily, byť jen dočasně, z důvodu vyšší moci pořadatele povinnosti vrácení plateb, jež je stanovena v čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, neboť toto ani žádné jiné ustanovení této směrnice nestanovují výjimku z kogentní povahy uvedené povinnosti z důvodu zásahu vyšší moci (obdobně viz rozsudek ze dne 26. září 2013, ÖBB-Personenverkehr, C-509/11, EU:C:2013:613, body 49 a 50).
- 58 Z výše uvedeného vyplývá, že v případě ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty v důsledku vypuknutí celosvětové zdravotní krize jsou dotčení pořadatelé povinni vrátit dotčeným cestujícím veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb pro cesty za podmínek stanovených v čl. 12 odst. 4 této směrnice.
- 59 Zatřetí, co se týče otázky, zda směrnice 2015/2302 nicméně umožňuje členským státům, aby za okolností takové celosvětové zdravotní krize, jako je pandemie covidu-19, zprostily pořadatele takové povinnosti vrácení plateb, je třeba uvést, že z článku 4 této směrnice vyplývá, že není-li stanoveno jinak, je cílem uvedené směrnice úplná harmonizace stanovené oblasti, takže členské státy nemohou přijímat ustanovení odchylná od ustanovení téže směrnice, zejména přísnějších ustanovení, za účelem zajištění odlišné úrovně ochrany dotčených cestujících.
- 60 Mimoto z čl. 23 odst. 2 a 3 směrnice 2015/2302 vyplývá, že práva, jež jsou přiznána dotčeným cestujícím na základě této směrnice, mají kogentní povahu.
- 61 Zproštění pořadatelů jejich povinnosti vrátit dotčeným cestujícím platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb přitom v rozporu s článkem 4 směrnice 2015/2302 znamená snížení úrovně ochrany těchto cestujících, která vyplývá z ustanovení čl. 12 odst. 2 až 4 této směrnice.
- 62 Proto je vnitrostátní právní úprava, která zprošťuje pořadatele povinnosti vrácení plateb, která je jim uložena na základě ustanovení čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, v rozporu s tímto ustanovením.
- 63 Slovenská vláda nicméně tvrdí, že se členské státy v souvislosti s prováděním směrnice 2015/2302 mohou pro účely přijetí takové právní úpravy dovolávat vyšší moci, pokud jim nepříznivá situace související s takovou celosvětovou zdravotní krizí, jako je pandemie covidu-19, a zejména finanční důsledky, které z ní vyplývají pro odvětví cestovního ruchu, brání v plnění jejich povinnosti dodržovat tuto směrnici.

- 64 V tomto ohledu je třeba předně zdůraznit, že z konstatování uvedeného v bodě 62 tohoto rozsudku vyplývá, že taková vnitrostátní právní úprava může představovat porušení povinnosti příslušející všem členským státům, jimž je určena směrnice 2015/2302, přijmout ve svých vnitrostátních právních rádech veškerá opatření nezbytná k zajištění její plné účinnosti v souladu s cílem, který tato směrnice sleduje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. července 2022, Nord Stream 2 v. Parlament a Rada, C-348/20 P, EU:C:2022:548, bod 69).
- 65 Soudní dvůr mimoto rozhodl, že obavou z vnitřních obtíží nelze odůvodnit skutečnost, že členský stát nepoužil náležitým způsobem unijní právo (rozsudek ze dne 17. února 2009, Azelvandre, C-552/07, EU:C:2009:96, bod 50 a citovaná judikatura).
- 66 Je pravda, že z judikatury Soudního dvora vydané v rámci řízení o nesplnění povinnosti podle článku 258 SFEU vyplývá, že pokud členský stát nesplnil povinnosti, které pro něj vyplývají z unijního práva, není vyloučeno, že by se mohl v souvislosti s takovým nesouladem dovolávat vyšší moci.
- 67 V tomto ohledu podle ustálené judikatury platí, že i když pojem „vyšší moc“ nepředpokládá absolutní nemožnost, vyžaduje nicméně, aby byl dotčený nesoulad způsoben neobvyklými a nepředvídatelnými okolnostmi nezávislými na tom, kdo se jej dovolává, jejichž důsledkům nemohlo být i přes veškerou vynaloženou péči zabráněno, přičemž vyšší moci se lze mimoto dovolávat pouze ve vztahu k době nezbytné k nápravě těchto obtíží (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 13. prosince 2001, Komise v. Francie, C-1/00, EU:C:2001:687, bod 131 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 4. března 2010, Komise v. Itálie, C-297/08, EU:C:2010:115, bod 85 a citovaná judikatura).
- 68 I za předpokladu, že by tato judikatura mohla být vykládána tak, že umožňuje členským státům účinně před jejich vnitrostátními soudy tvrdit, že nesoulad vnitrostátní právní úpravy s ustanoveními směrnice je odůvodněn vyšší mocí, aby se tak tato právní úprava mohla nadále uplatňovat po nezbytnou dobu, je nicméně třeba konstatovat, že taková vnitrostátní právní úprava, jako je článek 1 legislativního nařízení č. 2020–315 zcela zjevně nespĺňuje podmínky pro uplatnění vyšší moci, jak vyplývají z uvedené judikatury.
- 69 V tomto ohledu je třeba zaprvé uvést, že byt je zdravotní krize takového rozsahu, jako je pandemie covidu-19, nezávislá na vůli dotčeného členského státu a je neobvyklá a nepředvídatelná, nemůže být vnitrostátní právní úprava, která obecně zprošťuje všechny pořadatele jejich povinnosti vrácení plateb stanovené v čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302 v případě ukončení oznámených během předem stanoveného období několika měsíců, ze své povahy odůvodněna omezeními vyplývajícími z takové události, a splňovat tak podmínky pro uplatnění vyšší moci.
- 70 Použití takové právní úpravy se totiž tím, že ve skutečnosti vede k obecnému dočasnému pozastavení uplatňování této povinnosti vrácení plateb, neomezuje pouze na okolnosti, za nichž by se taková, zejména finanční, omezení, skutečně projevila, ale vztahuje se na všechny smlouvy, které byly ukončeny během rozhodného období, aniž byla zohledněna konkrétní a individuální finanční situace dotčených pořadatelů.
- 71 Zadruhé ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, nevyplývá, že by finančním důsledkům, kterým mělo čelit ustanovení článku 1 nařízení č. 2020–315, nebylo možné zabránit jinak než porušením čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, například prostřednictvím přijetí určitých

opatření státní podpory, která by mohla být povolena podle čl. 107 odst. 2 písm. b) SFEU, ve prospěch dotčených pořadatelů, což je možnost, kterou, jak uvedla generální advokátka v bodech 82 až 84 svého stanoviska, využily jiné členské státy.

- 72 I když v této souvislosti několik vlád trvalo na skutečnosti, že přijetí takových opatření státní podpory by bylo pro mnoho členských států spojeno se zvláštními obtížemi, neboť možnost přijmout tato opatření v krátké době závisí zejména na existujících strukturách organizace odvětví souborných služeb pro cesty, jakož i na době nezbytné pro takové přijetí v souladu s jejich vnitrostátními postupy, je v tomto ohledu třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora se členský stát nemůže dovolávat obtíží vnitrostátní povahy, aby tím odůvodnil nesplnění povinností vyplývajících z unijního práva (rozsudky ze dne 25. června 2013, Komise v. Česká republika, C-241/11, EU:C:2013:423, bod 48, jakož i citovaná judikatura, a ze dne 6. listopadu 2014, Komise v. Belgie, C-395/13, EU:C:2014:2347, bod 51).
- 73 V této souvislosti nelze přijmout ani argument uplatňovaný zejména českou vládou, podle něhož by řešení spočívající v poskytnutí státní podpory mělo být „poslední možností nápravy“. V tomto ohledu totiž stačí uvést, že unijní právo umožňuje členským státům, aby při dodržení podmínek stanovených za tímto účelem stanovily určité formy státní podpory, a zejména ty, které lze považovat za slučitelné s vnitřním trhem podle čl. 107 odst. 2 písm. b) SFEU, avšak toto právo jim neumožňuje, aby porušily svou povinnost přijmout ve svém vnitrostátním právním řádu veškerá opatření nezbytná k zajištění plného účinku určité směrnice, v daném případě směrnice 2015/2302.
- 74 Dále je třeba uvést, že členské státy měly rovněž možnost zavést opatření, která neukládají povinnost, nýbrž podporují či usnadňují přijetí poukazů ze strany dotčených cestujících namísto vrácení plateb ve formě peněžní částky, neboť taková řešení mohou rovněž přispět ke zmírnění problémů s likviditou u dotčených pořadatelů, jak je uvedeno v doporučení 2020/648, zejména v bodě 15 jeho odůvodnění.
- 75 Zatřetí, jak rovněž uvedla generální advokátka v bodě 80 svého stanoviska, taková vnitrostátní právní úprava, jako je článek 1 nařízení č. 2020–315, vzhledem k tomu, že stanoví zproštění pořadatelů od povinnosti vrácení plateb po dobu o délce až 21 měsíců od oznámení „ukončení“ dotčené smlouvy o souborných službách pro cesty, není zjevně navržena tak, aby omezila své účinky na dobu nezbytnou k nápravě obtíží způsobených událostí, která může být případem vyšší moci.
- 76 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že ustanovení čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302 ve spojení s článkem 4 uvedené směrnice musí být vykládána v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle které jsou pořadatelé v souvislosti s vypuknutím celosvětové zdravotní krize, která brání v plnění smluv o souborných službách pro cesty, dočasně zproštění své povinnosti vrátit dotčeným cestujícím nejpozději 14 dnů po ukončení smlouvy všechny platby provedené na základě ukončené smlouvy, včetně případu, kdy taková právní úprava má za cíl zabránit tomu, aby vzhledem k velkému počtu očekávaných žádostí o vrácení plateb byla platební schopnost těchto pořadatelů ovlivněna natolik, že bude ohrožena jejich existenci, a zachovat tak životaschopnost dotčeného odvětví.

Ke třetí otázce

- 77 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu o žalobě na neplatnost vnitrostátní právní úpravy, která je v rozporu s čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, umožňuje změnit časové účinky svého rozhodnutí, kterým se tato vnitrostátní právní úprava zrušuje.
- 78 Je třeba připomenout, že orgánům dotyčného členského státu přísluší přijmout veškerá obecná i zvláštní opatření k zajištění dodržování unijního práva na jeho území (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. června 2007, *Jonkman a další*, C-231/06 až C-233/06, EU:C:2007:373, bod 38).
- 79 V této souvislosti z ustálené judikatury přitom vyplývá, že na základě zásady loajální spolupráce upravené v čl. 4 odst. 3 SEU jsou členské státy povinny odstranit protiprávní důsledky porušení unijního práva a takovou povinnost má v rámci svých pravomocí každý orgán dotčeného členského státu, včetně vnitrostátních soudů, k nimž byla podána žaloba proti vnitrostátnímu aktu zakládajícímu takové porušení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, *Inter-Environnement Wallonie a Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, body 170 a 171, jakož i citovaná judikatura).
- 80 Z toho vyplývá, že pokud je k vnitrostátnímu soudu podána žaloba na neplatnost vnitrostátní právní úpravy, o níž má uvedený soud za to, že je v rozporu s unijním právem, je tento soud povinen v souladu s procesními podmínkami použitelnými na takové žaloby, jež jsou stanoveny jeho vnitrostátním právním řádem, jakož i při dodržení zásad rovnocennosti a efektivity tuto právní úpravu zrušit.
- 81 Je pravda, že Soudní dvůr přiznal vnitrostátním soudům za výjimečných okolností možnost upravit účinky jejich rozhodnutí o zrušení vnitrostátní právní úpravy, která byla shledána neslučitelnou s unijním právem.
- 82 Z judikatury Soudního dvora tak vyplývá, že vnitrostátnímu soudu může být s ohledem na existenci naléhavých důvodů souvisejících s ochranou životního prostředí nebo s nezbytností odvrátit skutečnou a vážnou hrozbu přerušení dodávek elektřiny dotyčného členského státu v jednotlivých případech a výjimečně povoleno, při dodržení určitých podmínek, které jsou v uvedeném rozsudku upřesněny, využít vnitrostátního ustanovení, které ho opravňuje zachovat některé účinky zrušeného vnitrostátního aktu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, *Inter-Environnement Wallonie a Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, body 178 a 179).
- 83 V projednávané věci je však třeba uvést, jak rovněž uvedla generální advokátka v bodě 101 svého stanoviska, že i když jsou finanční důsledky způsobené pro odvětví souborných cestovních služeb pandemií covidu-19, na které předkládající soud odkazuje v rámci své třetí otázky, závažné, je třeba nicméně konstatovat, že takové ohrožení hospodářských zájmů subjektů působících v tomto odvětví není srovnatelné s naléhavými důvody souvisejícími s ochranou životního prostředí nebo s dodávkami elektřiny v dotčeném členském státu, o které se jednalo ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 28. února 2012, *Inter-Environnement Wallonie a Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, bod 57).

- 84 Dále je třeba uvést, že francouzská vláda na jednání uvedla, že újma vyplývající z případného zrušení nařízení č. 2020–315 předkládajícím soudem je „omezeného rozsahu“. Každopádně není zjevné, že by zrušení vnitrostátní právní úpravy dotčené ve věci v původním řízení mělo mít nepříznivé důsledky pro odvětví souborných služeb pro cesty v takovém rozsahu, že by zachování jejích účinků bylo nezbytné k ochraně finančních zájmů hospodářských subjektů v tomto odvětví.
- 85 Za těchto podmínek je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že unijní právo, zejména zásada loajální spolupráce zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU, musí být vykládáno v tom smyslu, že neumožňuje vnitrostátnímu soudu rozhodujícím o žalobě na neplatnost vnitrostátní právní úpravy, která je v rozporu s čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, aby změnil časové účinky svého rozhodnutí o zrušení této vnitrostátní právní úpravy.

K nákladům řízení

- 86 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

- 1) Ustanovení čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS**

musí být vykládána v tom smyslu, že

pokud je pořadatel v návaznosti na ukončení smlouvy o souborných službách pro cesty podle těchto ustanovení povinen vrátit veškeré platby uskutečněné ve prospěch souborných služeb, takovým vrácením se rozumí výlučně vrácení těchto plateb ve formě peněžní částky.

- 2) Ustanovení čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, ve spojení s článkem 4 uvedené směrnice**

musí být vykládána v tom smyslu, že

brání vnitrostátní právní úpravě, podle které jsou pořadatelé v souvislosti s vypuknutím celosvětové zdravotní krize, která brání v plnění smluv o souborných službách pro cesty, dočasně zproštěni své povinnosti vrátit dotčeným cestujícím nejpozději 14 dnů po ukončení smlouvy všechny platby provedené na základě ukončené smlouvy, včetně případu, kdy taková právní úprava má za cíl zabránit tomu, aby vzhledem k velkému počtu očekávaných žádostí o vrácení plateb byla platební schopnost těchto pořadatelů ovlivněna natolik, že bude ohrožena jejich existenci, a zachovat tak životaschopnost dotčeného odvětví.

- 3) Unijní právo, zejména zásada loajální spolupráce zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU,**

musí být vykládáno v tom smyslu, že

neumožňuje vnitrostátnímu soudu rozhodujícímu o žalobě na neplatnost vnitrostátní právní úpravy, která je v rozporu s čl. 12 odst. 2 až 4 směrnice 2015/2302, aby změnil časové účinky svého rozhodnutí o zrušení této vnitrostátní právní úpravy.

Podpisy.